

objektivních možností sblížení. Není-li tomu tak, zůstávají než pouhou abstrakcí.

Kniha podrobným líčením historie vztahů mezi Francií a zeměmi EHS, vztahů vůči USA a Anglií sama názorně demonstruje, že hranice de Gaullovy strategie jsou historicky úzce a konkrétně limitovány. Škoda jen, že se autor nepokouší víc zkoumat možnosti a meze jeho politiky ve světovém a evropském kontextu a za pohybu mocenských struktur. Co není literaturou dosud náležitě osvětleno, je de Gaullovův pokus o přeměnu Evropy ve třetí pól mezinárodního systému pod

francouzskou, či francouzsko-německou, nebo jinou hegemonií. Kde jsou hranice jeho „východní“ a „západní“ politiky? Jaké jsou předpoklady úsilí narušit dosavadní světový systém, vztahy mezi velmocemi a evropské vztahy? I když v knize J. Gerharda nemůžeme hledat odpověď na všechny tyto otázky, jeho pohled zpět na uplynulé fáze vývoje gaullistické politiky nepřímou napovídá, že de Gaulle ukázal nové cesty a nevyčerpal dosud všechny možnosti Francie.

JĀN ZVADA

ZĀPADOEVROPSKĀ INTEGRACE

Z. Bednařík, V. Šedivec a kol., *Západoevropská integrace, ekonomicky, politicky, vojensky*. Nakladatelství Svoboda, Praha 1966.

Jako cíl publikace si autoři dali shrnout poznatky o vývoji a současném stavu západoevropské integrace a současně podat reálný a komplexní obraz integračních seskupení po stránce ekonomické, politické i vojenské. V tomto smyslu jde o první obsáhlejší souhrnnou práci o západoevropské integraci.

Sledujeme-li poválečný vývoj kapitalismu, zjišťujeme již na první pohled výrazné rozdíly proti vývoji předválečnému. Ekonomika vyspělých kapitalistických zemí se vyznačuje vyššími tempy růstu, likvidací masové nezaměstnanosti, zmírněním cyklických výkyvů, intenzivním technickým pokrokem a v neposlední řadě vzrůstem reálných mezd pracujících. Těžké hospodářské otřesy třicátých let, zhoršující svými důsledky postavení širokých vrstev pracujících, se v poválečném vývoji kapitalismu neopakovaly.

I když si výše uvedené publikace neklade za cíl objasnit zvláštnosti poválečného hospodářského vývoje vyspělých kapitalistických zemí, přesto rozбором příčin, vývojových etap a společenských důsledků západoevropské integrace přispívá k objasnění kapitalismu našeho věku.

Zájem o studium integračních procesů západní Evropy vyplývá i ze skutečnosti, že nástup vědeckotechnické revoluce a spolu s ní silící tendence k internacionalizaci výrobních sil se prosazuje i ve světové socialistické soustavě. Prohlubující se mezinárodní dělba práce a hospodářská spolupráce socialistických zemí vyvolává řadu obdobných problémů, s jakými se setkáváme u západoevropské integrace, i když jsou spojeny s kvalitativně odlišnou společensko-ekonomickou strukturou.

Ačkoliv recenzovaná publikace neobsahuje kapitolu o vývoji marxistických názorů na integrační procesy, je přesto kritikou jednostranného a nesprávného pojetí západoevropské integrace, které je pozůstatkem let minulosti a netvůrčího přístupu k marxistické teorii.

Studie je rozvržena do čtyř oddílů a třinácti kapitol. První oddíl se zabývá všeobecnými otázkami západoevropské integrace, jejími příčinami, vývojovými etapami a integračními koncepcemi hlavních západoevropských zemí. Autoři podrobně rozebírají koncepci francouzskou a západoněmeckou. I když tyto země hrají rozhodující roli v západoevropské integraci, není správné, že autoři opomíjejí ostatní země, u nichž se rovněž prosazují určité odlišnosti v chápání integračního procesu.

Dobře je zpracován oddíl o severoatlantickém paktu a vojenské integraci. V závěru této kapitoly však čtenář postrádá zhodnocení, jak zpětně vojenská integrace ovlivňuje integraci hospodářskou, nakolik vyvolává či nevyvolává změny v koncepcích, diktovaných ekonomickými příčinami.

Nejrozsáhlejší je třetí oddíl, který analyzuje obě integrační seskupení v západní Evropě: Evropské hospodářské společenství a Evropské sdružení volného obchodu. Je-li dobře zpracována historie „společenství šesti“, nelze totéž říci o kapitole 8. a 9., které se zabývají realizací Římské smlouvy, vlivem integrace na reprodukční proces a světové hospodářství. V těchto kapitolách převažuje popis nad ekonomickou analýzou. Autoři vedeni správnou snahou vyhnout se jednostranným závěrům a předpovědím, omezili vlastní rozbor vlivu integrace na hospo-

dářský růst, pohyb kapitálu, zahraniční obchod apod. na statistické údaje a z nich vyvozené trendy vývoje. Tím ale současně značně zvýšili popisnost uvedených kapitol. Zmíněný nedostatek je ovšem možno pochopit, protože působení integrace v tomto směru je obtížné zhodnotit vzhledem k tomu, že jde teprve o krátké období po dovršení celní unie.

Lze také litovat, že se autorům nepodařilo (pravděpodobně vzhledem k výrobní lhůtě publikace) zpracovat klíčové období krize EHS (červenec 1965 — květen 1966) a postup jejího řešení. Tím byl značně ochuzen výklad současné etapy EHS, který má aktuální význam pro pochopení současných ekonomických a hlavně politických rozporů zemí „šestky“. Totéž se týká současné vývojové etapy Evropského sdružení volného obchodu.

Poslední oddíl je věnován pokusům o politickou integraci západní Evropy. Jestliže hospodářská integrace značně pokročila, pak otázka politické integrace západní Evropy zůstala otevřena. Rozpory v této oblasti jsou daleko ostřejší a

jejich překonání bude pro vlády západních zemí zřejmě velmi složitou, ne-li dokonce nereálnou otázkou.

Závěr publikace se zabývá vztahem integrace a dělnického hnutí. Autoři správně ukazují, že dělnické hnutí zaostalo za vývojem kapitalistické integrace a že proto nemohlo sehrát pozitivní úlohu v demokratickém ovlivnění integračních procesů.

Teprve v posledních letech věnují komunistické strany západní Evropy zvýšenou pozornost vypracování demokratické alternativy integrace, bez níž lze stěží vést cílevědomý boj za zájmy pracujících v příštích letech. Bohužel této otázce je v publikaci věnováno jen několik poznámek, které neumožňují, aby si čtenář učinil reálnější představu o podstatě demokratické alternativy integrace a její souvislosti s bojem za strukturální reformy kapitalismu.

Přes uvedené nedostatky plní publikace úkol, který si autoři v úvodu vytyčili.

ANTONÍN KOLÁŘ

SOVĚTSKÁ SOCIOLOGIE MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

La sociologie en U.R.S.S. Rapports des
VIe congrès international de sociologie,

membres de la délégation Soviétique au
Moscou 1966.

Pohled do sovětské sociologie mezinárodních vztahů podávají některé příspěvky uveřejněné ve sborníku referátů a příspěvků, s nimiž vystoupili sovětsí účastníci na mezinárodním sociologickém kongresu v září 1966 v Evianu. Téma sociologie mezinárodních vztahů bylo na kongresu jedním z hlavních.

V. Semjonov v studii *Společenské třídy a mezinárodní vztahy* vychází ze změn, které v pojetí obou složek přineslo dvacáté století a zvláště období od druhé světové války. Zdůrazňuje zejména význam vědeckotechnické revoluce a rostoucí úlohu vědců. Ukazuje, že společenské třídy nebo společenské skupiny vystupují v mezinárodních vztazích zprostředkovaně, tj. prostřednictvím národů a států, a že již proto předpokladem pro osvětlení dané otázky je, jak a nakolik jsou zájmy jednotlivých tříd a společenských skupin prosazovány v rámci státu. V této souvislosti nastiňuje základní typologii států: 1. stát, v němž je moc reprezentována pouze jednou třídou (typický je fašismus); 2. stát sice zastupuje především zájmy jedné poměrně úzké třídy, ale ta má určitou podporu dalších společenských skupin (formy buržoazní demokracie); 3. stát,

v němž vládne koalice, která reprezentuje určité zájmy mas, ale ty se ještě nekonstituovaly a neorganizovaly jako sociální skupiny a politické strany (sem patří rozvojové země); a konečně 4. stát, v němž již nejsou antagonistické třídy a který proto vyjadřuje zájmy všeho obyvatelstva i v mezinárodních vztazích (socialistický). Mezi jistě nejzajímavější otázky, které ovšem jen velmi stručně nadhazuje i autor, patří postavení rozvojových zemí a možnost, že v určitých podmínkách také stát založený na vykořisťovatelském společenském zřízení může vyjadřovat širší zájmy, než jsou zájmy vlastní vládnoucí třídy.

Mohou být ovšem i jiné formy účasti tříd a společenských skupin v mezinárodních vztazích, tj. forma mezinárodních organizací politických, odborových, ale i odborných, dále mládeže, žen apod. I zde mohou mít buď přímo třídní základnu, nebo jsou velmi výrazně třídami ovlivňovány, i když mají širší základ. V závěru pak autor vytyčuje kritéria pro hodnocení úlohy tříd v mezinárodních vztazích a vidí je především v tom, jak přispívají k sociálnímu pokroku obecně, dále k rovnosti a rozvoji národů a konečně k věci míru.